

Interview met Herman Wijffels, 6 april 2020

Door Menno Stom en Jelle de Jong

Wat is je relatie met Marieke de Vrij?

Ik heb Marieke leren kennen, inmiddels meer dan 20 jaar geleden. Sindsdien zijn we altijd in contact gebleven. Soms intensief, soms wat minder. Wat mij altijd is opgevallen in de contacten die ik met haar heb gehad is dat zij altijd dieper gaat dan in het normale dagelijkse. Ik heb haar leren kennen als een verdiepende bron van inzicht en wijsheid. Daar heb ik soms ook persoonlijk een beroep op mogen doen. Soms laat ze ook spontaan zaken weten die voor mij of mijn vrouw van belang zijn. Door de jaren heen heb ik grote waardering voor haar ontwikkeld.

Welke verbinding ervaar je zelf met de natuur?

Ik ben opgegroeid op een boerderij. Zeker daar als kind, in de jaren '40 en '50, was ik helemaal ingebed in de natuur. Dat gevoel van verbinding heeft mij nooit meer verlaten. Later ben ik zoals zovelen opgeleid en werkzaam geworden in alles wat zich in onze industriële maatschappij ontwikkelde, maar de behoefte aan 'fysiek in de natuur zijn' ben ik nooit meer kwijtgeraakt. Tot op de dag van vandaag geldt dat voor mij als een primaire levensbehoefte. Dat kan in verschillende typen natuur zijn. Nu zit ik hier vooral tussen de polders, maar ik heb heel lang met veel plezier op de Utrechtse Heuvelrug in het bos gewoond. En ik ben een groot liefhebber van strand en zee. In essentie gaat het mij er om in de trilling en in de vibratie van de natuur te zijn.

Als kind heb ik een paar keer een 'eenheidservaring' in de natuur mogen ervaren. Er zijn ook andere duidingen voor, maar het komt er op neer dat je ervaart dat alles wat nu bestaat uit één en dezelfde bron voortkomt. En dan ben je onderdeel van het geheel en dus ook verbonden met al het andere. Dit vormt de basis van mijn levensvisie.

Doe je iets actiefs om je te verbinden met de natuur?

Elk levenspad is ook een pad van persoonlijke ontwikkeling. De bedoeling van het leven is voor mij om de potentie die het leven vertegenwoordigt volledig tot ontwikkeling te brengen, dus letterlijk die potentie 'uit de wikkels' te halen. Mede door de eenheidservaringen in mijn kinderjaren hoort daar ook bij het in verbinding leven met de aarde. Ik ben me opnieuw bewust geworden van het feit dat wij mensen aard-lingen zijn. Dat was een sterk levensgevoel dat vanaf het begin van mijn leven een rol heeft gespeeld. In de ontwikkelingen van student zijn en vervolgens banen krijgen is het wel eens een tijdje op de achtergrond geraakt. Op een bepaald moment ben ik er meer bewust aan gaan werken om dat ook weer meer voor mezelf levend te maken. Ik ben een jaar of zeven voorzitter van Natuurmonumenten geweest. Een ander initiatief was het oprichten, samen met onder andere Robbert Jan van Ogtrop, van de Foundation for Natural Leadership. Waar ik zelf ook een paar keer op een wildernis trail ben geweest in de natuur van Afrika. Daar kwam dat gevoel van die eenheidservaring heel sterk terug. Op een nieuwe manier, in een andere fase van mijn leven en op een ander niveau van bewustzijn vestigde dat gevoel van totale eenheid zich weer in me. Op dit moment voel ik me het beste als ik elke dag naar buiten kan en niet opgesloten zit in een huis of in een kantoor.

Ik ben iemand die al 30 jaar mediteert. Dit is ook een vorm om mijn fysieke zijn veel bewuster te beleven en tot me te laten doordringen. Daarbij zet ik mijn voeten bewust op de grond. Daar spreekt Marieke in haar teksten ook over. Zo'n practice bevordert ook dat gevoel van verbinding met alles dat er is. Het is de kunst om steeds meer uit ons hoofd te raken. En daarmee dus

Descartes, 'ik denk dus ik ben' die de mens reduceert tot 'het bovenste stukje', achter ons te laten. Daar heb ik zelf ook volop mee te maken gehad. Het vereist bewuste actie om jezelf te beleven in je gehele fysiek, inclusief de verbinding met de aarde. In mijn optiek is dat ook een volgende fase in de ontwikkeling van onze soort op deze planeet: verbondenheid integreren in hoe en wie we zijn.

Hoe heeft de verhouding van de mens tot de natuur zich ontwikkeld?

Tijdens de Corona-crisis reflecteerde ik, on top off andere uitdagingen die ons aangereikt worden zoals de klimaatverandering, verlies van biodiversiteiten de uitputting van natuurlijke hulpbronnen, op waar zitten we nu eigenlijk? Het versterkt mijn beeld dat in de afgelopen fase van ontwikkeling de verhouding tussen mens en de aarde uit balans is geraakt. Daar heeft 'De Verlichting', ik citeerde Descartes al even, een grote rol in gespeeld. We zijn ons toen via de notie 'ik denk dus ik ben' mentaal los gaan maken van de natuur. We zijn als het ware mentaal 'uit de natuur gestapt'. Ik beschouw dat als een logische stap in de evolutie van de mens op deze planeet. Deze stap stelde ons immers in staat om te observeren wat we op deze wereld aantreffen. Door er afstand van te nemen kun je er naar kijken. Dit was de basis voor het wetenschappelijk onderzoeken van de situatie waarin wij leven, inclusief wat we hier aantreffen aan grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen. Ik noem dat 'het grote project van de industriële tijd': het creëren van een beter leven voor steeds meer mensen. Dat is uiteindelijk dus een heel geslaagd project geweest.

Maar als je op een bepaalde lijn te lang door gaat, dan loopt dat vast. In die fase bevinden we ons nu. We zijn ons meester gaan voelen over de hele natuur. We meenden sterker te zijn dan de aarde zelf, dan de natuur. Op basis daarvan zijn we allerlei processen naar onze hand gaan zetten. Daar krijgen we nu de rekening van gepresenteerd. Onze dominantie brengt verstoringen in het leefsysteem aarde aan die op ons terugslaan in verschillende vormen. Klimaatverandering, maar ook de Corona zoönose, zijn in zekere zin logische reacties. We staan nu op de drempel van de volgende fase van de mens op deze planeet. We moeten de coördinaten en beginselen opnieuw duiden van dit 'life support system' aarde. We moeten ons weer gaan bewegen binnen deze coördinaten. En in samenwerking met de logica die in dat systeem zit ons eigen leven vorm gaan geven. Dat is een grote stap die in wezen betekent dat we niet specialistisch interveniëren, maar iedere keer wat wij doen toetsen aan 'hoe pakt dit uit voor het geheel van dit systeem'. We laten dus voor een deel het specialisatie beginsel van de industriële tijd los en kiezen voor een meer holistisch perspectief. Als je dit eenmaal aanvaard hebt dan moeten we opnieuw de plaats, de positie en de rol bepalen van ons als mensen te midden van het gehele levensweb op deze planeet.

Bij natuur denken we vaak primair aan bossen of grote stukken aarde waar de mens een zo klein mogelijke rol speelt. Maar landbouwgrond is ook natuur. Gaandeweg, zeker in de naoorlogse tijd, zijn we landbouwgrond vooral gaan gebruiken niet zozeer op basis van de natuurlijke productiviteit, maar door daar met kunstmatige chemische ingrepen een zo hoog mogelijke productiviteit tot stand te brengen. Het gevolg daarvan is dat de natuurlijke productiviteit is aangetast en is vervangen door kunstmatige productiviteit met middelen uit een eindige fossiele bron, namelijk kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Als wij niet voedend omgaan met de natuur, in dit geval landbouwgrond, dan verarmt het gaandeweg. Dat is de facto wat in de afgelopen decennia is gebeurd. Zo wordt het bodemleven bestaande uit microben, zoals bacteriën en schimmels, aangetast.. Dat zijn belangrijke ingrediënten voor een waarde-volle voeding. Als je die grond niet met aandacht en eerbied voor het natuurlijke behandelt, als je als mens denkt dat je het beter weet, dan kun je schade aanbrengen en eindigen op een doodlopende weg. Er is dus een 'over en weer' verkeer tussen mens en natuur om beider gezondheid in stand te houden.

Welke potentie ligt besloten in de huidige tijd?

Evolutionair zijn we de afgelopen drie eeuwen in termen van de ontwikkeling van het menselijk leven enorm productief geweest. Dat heeft ook geleid tot een aanzienlijke groei in bewustzijn. We zijn van tamelijk onbewuste, ongeïnformeerde en niet-opgeleide mensen op het niveau gekomen waarop we de analyse kunnen maken zoals ik die net gaf. We krijgen nu bovendien zicht op de werkelijkheid door de lens van de kwantumfysica. Daar komt men tot de bevinding dat de werkelijkheid onder het materieel observeerbare, op het meest basale niveau, bestaat uit trillingen en frequenties. Die trillingen en frequenties zijn voelbaar als je in de natuur bent. Dat is de wereld die Marieke beschrijft in haar teksten. Het is de verbindende en helende werkelijkheid van 'in de natuur zijn' en met je voeten stevig op de grond staan. Dat is een verbinding met die natuurlijke wereld. Het is de basis van ons eigen bestaan. We zijn immers zelf ook frequenties en trilling.

We zijn dus onderdeel van, en volledig afhankelijk van, alles dat uit die oorspronkelijke bron voort is gekomen. We staan daar niet buiten en kunnen niet meer alleen maar regelend optreden. Er zijn grotere krachten dan 'de mens'. Het is aan ons om in deze tijd, met het intellect waarmee wij begiftigd zijn, beter zicht te krijgen op die samenhang. En daarmee methoden ontwikkelen van leven en werken, produceren en consumeren die ons helpen om in de logica van dat geheel te functioneren en onze ontwikkeling als mens verder voort te zetten.

In mijn boekje 'De Gulden Snede' onderken ik dat de verhouding tussen mens en aarde is verstoord. Het is nodig balans te hervinden. Daarvoor gebruik ik de metafoer 'De Gulden Snede'. Het is de ideale verhouding tussen de creatieve basiskrachten in het hele universum. En vanuit dat evenwicht kunnen we het goede vervolg vinden naar de volgende fase in de ontwikkeling van mens en samenleving.

Ons aarde systeem is een gesloten systeem, gevoed door één externe input, namelijk zonne-energie. Alle systemen die zich ontwikkeld hebben binnen ons natuurlijke aardse systeem zijn dus circulair van karakter. Vanuit de ideeën van 'De Verlichting' hebben we in de industriële tijd een lineaire manier van leven, van in onze behoefte voorzien, van consumptie ontwikkeld. Dat kun je een tijdje doen in een gesloten systeem, maar op enig moment loop je tegen de grenzen aan van wat beschikbaar is en tegen enorme vervuiling aan. We dienen ons dus te voegen in de logica van dat we in een circulair systeem leven. De gehele productie en consumptie zal zich moeten herordenen op basis van dat principe. Dit betekent een grote herziening van onze economische inrichting. We zullen ook moeten overstappen qua energie voorziening van het putten uit eindige voorraden, naar het oogsten vanuit onuitputtelijke bronnen. En we moeten ons landbouw- en voedselsysteem herordenen op basis van circulaire principes. Het is noodzaak dat we de bronnen van waaruit wij ons voeden in stand en gezond houden. De gezondheid van de aarde is verbonden met de gezondheid van de mens.

De volgende stap is dat we ons herbezinnen op het financiële systeem zoals we dat gecreëerd hebben. In het kapitalisme hebben we in belangrijke mate natuurlijk kapitaal omgezet in financieel kapitaal. Op dit moment is er een toenemende schaarste aan natuurlijk kapitaal en een overschot aan financieel kapitaal, de rente is nu immers nul! In deze volgende fase moeten we dus die enorme voorraad aan financieel kapitaal, zoals bijvoorbeeld in onze pensioenfondsen, worden ingezet voor een economie die het behoud van onze bronnen waaruit we leven voorop stelt. Een economie die investeert in versterking in plaats van uitholling van ons natuurlijk kapitaal, zodat we dat in stand houden. Die omkering dringt zich nu op en is ook volstrekt logisch. Het probleem zit hem in de belangen die verbonden zijn met de oude manier van produceren en consumeren. De ongelukken die ons gaandeweg overkomen zijn naar mijn mening steeds weer een signaal om ons op te wekken tot herbezinning en omschakeling. Daar zijn we nu ook toe in staat omdat we de afgelopen paar eeuwen flink geïnvesteerd hebben in kennis en technologische mogelijkheden, denk aan gezondheids- en communicatiesystemen. We hebben dus gaandeweg capaciteit verworven om in nieuwe omstandigheden te doen wat nu nodig is.

De samenhang tussen onze problemen en ons bewustzijnsniveau is evident. In een puur stedelijke context ben je je wellicht niet dagelijks bewust dat je uiteindelijk afhankelijk bent van alles dat zich in de natuurlijke wereld afspeelt. Onze huidige wereld zou je kunnen beschrijven als een wereld van 'verbroken verbindingen'. Door de industriële tijd en de specialisatie zijn verbindingen verbroken geraakt. Het gaat er dus om het leven weer 'heel' te maken. We hebben het in partjes uiteen gelegd. We hebben ieder partje geoptimaliseerd maar we moeten nu, in deze volgende ontwikkelingsfase, de delen weer verbinden tot het geheel. Dit is dé opdracht waar we als mensheid voor staan: het heel maken van de wereld. En die slaagt alleen als we eerst onszelf weer heel maken. Daar hoort ook het verbinden van het brein met ons gevoel en intuïtie bij. Ik praat ook uit eigen ervaring. Dit is een voorwaarde om proactief te kunnen zijn in het heel maken van de wereld. Dat vraagt dus om zorgvuldiger met onszelf om te gaan, met een zorgvuldig voedingspatroon, minder vlees, minder alcohol of drugs. Zorgvuldiger omgaan met het eigen fysieke, mentale, emotionele en spirituele welzijn, om zo de eigen bijdrage te kunnen leveren aan het welzijn van de wereld. Dat is wat zich nu afspeelt in de voorhoede van de maatschappij.

Hoe kijk je naar de staat van het onderwijs?

Ik ben het eens met de observaties van Marieke. Ze geeft aan dat mens en natuur elkaar energetisch voeden. We leren vanuit de kwantumfysica dat alles bestaat uit frequenties, golven en trillingen. Als alles met alles verbonden is dan is het voeden van de mens door de natuur maar ook de natuur door de mens van belang. De beste manier om de heelheid te bevorderen en te vestigen in de volgende generatie, is om kinderen die te laten beleven. Dat is dus meer dan uit een boekje leren over het klimaat. Het gaat ook om feitelijk en fysiek die verbinding aan te gaan. Kinderen hebben dat van nature, maar het wordt afgebroken door het voornamelijk cognitief en cerebraal gerichte onderwijs. Wat voor rol speelt de fysieke en intuïtieve kant van het bestaan op school? Die is minimaal. Maar kinderen zijn meer dan een hoofd. 'Een gezonde geest in een gezond lichaam' stamt al uit de oudheid. Het is cruciaal hoe we jonge mensen voorbereiden op een leven waarin zij vorm gaan geven hun de toekomst.

Hoe kijk je naar de Corona crisis en alle gevolgen daar van?

De drijvende kracht in de evolutie is volgens mij bewustzijn. Het brengen van steeds meer bewustzijn is de drijvende kracht in ontwikkelingen. Dus de sleutel tot het veranderen van onze manier van kijken en handelen is groei van bewustzijn. Daar moet de gehele maatschappelijke orde op gericht worden.

In de Corona-tijd werden basale vrijheden om bijvoorbeeld vrij te gaan en staan waar we willen, aangetast. We kwamen in een context waarin we niet alleen gevraagd worden om op onze eigen gezondheid te passen maar om ons ook zo te gedragen dat we anderen niet in gevaar brengen. We moesten ons dus gedragen in functie van het belang van het geheel. Dat was naar mijn mening niet alleen toen het geval, maar het is de kern van onze ontwikkeling op dit moment. We moeten ons weer afstemmen op het belang van het geheel, bijvoorbeeld op het belang dat iedereen heeft bij een leefbare aarde. Dat is een grote culturele omschakeling. Het is belangrijk dat mensen hierin voorgaan. De Nederlandse regering maakte deze draai ten tijde van de Corona-crisis vrij soepel. Iemand als Rutte, die een kampioen was van de individuele vrijheid, maakte toch een behoorlijke salto.

De eigen individuele belangen komen dus minder centraal te staan en geven ruimte aan het collectief en gezamenlijkheid. De Corona-crisis is ingrijpend maar de gevolgen ervan kunnen dus ook hoop bieden voor de toekomst.